

ועדת המשמעת מזהירה!
נבחן שימצאו ברשותו חומרי
עזר אסורים או יתפס בהעתקה
יענש בחומרה עד כדי הרחקתו
מהאוניברסיטה.

אוניברסיטת בר-אילן
הפקולטה למשפטים

מבחן בעבירות המתה

מספר הקורס: 99-964

פרופ' רות קנאי

מועד א', תשע"א

הבחינה בחומר סגור.

משך הבחינה – שעתיים

כתבו בצד אחד של הדף.

נמקו את תשובותיכם.

שאלה ראשונה

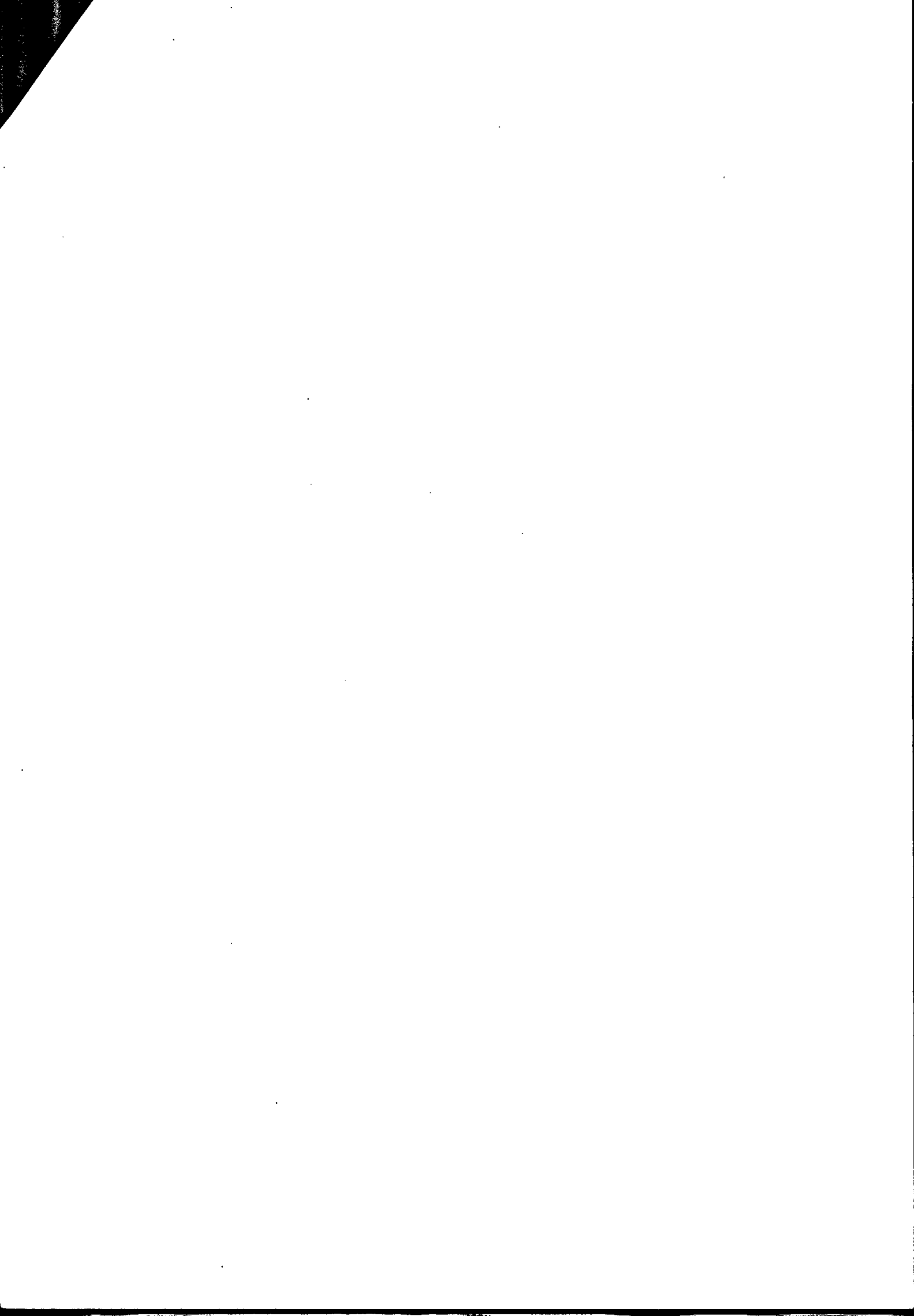
השאלה נסבה על הרכיב של קנטור (התגרות).

להלן העובדות של פסק הדין בעניין תומא, כפי שהובאו בהחלטתו של השופט לוין:

1. ביום 2.10.1976, בסביבות השעה 07.00, נורתה יריה מרובה הצייד של המערער, שהוחזק על-ידו בביתו שבכפר יסיף וגרמה למותו של עוואד מוסא ג'ריס (להלן - המנוח), שישב במכוניתו; בעטיו של המעשה הונא המערער לדין בבית-המשפט המחוזי בחיפה והורשע בעבירה של רצח בכוונה תחילה על-פי סעיף 214 (ב) לפקודת החוק הפלילי, 1936, ומכאן הערעור שלפנינו.

2. לפי ממצאי בית-המשפט המחוזי התגורר המערער בבית בן קומה אחת שבחזיתו חלקת אדמה שהוא טען לבעלות עליה; תושבי הכפר ובתוכם המנוח טענו לזכות המעבר דרך אותה חלקת אדמה ואילו המערער לא אנה להתיר להם לעבור באדמתו. התנהלו הליכים אזרחיים בין המערער לבין המועצה המקומית כפר יסיף וביום 23.7.1976 נתן בית-משפט השלום בנהריה צו-מניעה קבוע האוסר על המועצה לזפת את הדרך המאורה ולהפריע לו בשימוש באדמתו;

המועצה ערערה על ספק-הדין ובמסגרת הליכי ביניים נוספים שנערכו בין בעלי-הדין ניתן צו זמני, שבא להבטיח את זכות הדרך שלה טענה המועצה עד ליום 30.9.1976.

ביום 1.10.1976, כשתקופת הצו הזמני תמה, מימש המערער את זכותו בדרך על-ידי חסימתה בסלע. באותו יום פרצה קטטה בין המערער לבין שאר תושבי הכפר שגרמה ליידוי אבנים בבית המערער, לחלופי קללות בין המערער והמנוח ואולי גם לפציעתו של אחי המערער; למקום זומנו אנשי המשטרה ובתוכם ר"ל כנען, אשר הצליח להביא את הצדדים להסכם ביניים בדבר הזת הסלע ופתיחת הדרך, עד לסידור הסכסוכים שביניהם בבית-המשפט.

3. בבקרו של יום ה-2.10.1976 התעורר הנאשם משנתו ופתח את החלון המסורג שבחדר השינה; הוא הבחין במנוח שהתקרב במכונית מכיוון ביתו עד שנעצר מול החלון הפתוח בחדר השינה של הנאשם; בהעדר ראייה לסחור קיבל בית-המשפט קמא את גרסתו הבאה של המערער על האירועים שבאו לאתר מכן: המנוח הצביע אל המערער בתנועה מגונה והודיע לו כי "היום ימות". המערער הציע לו להסתלק והמנוח המשיך להתגרות בו. המערער הפציר בו שילך, ואז הפליט המנוח את המילים "יא מניאק, אני אהרוג אותך" וכן "הכנתי אנשים מטמרה שישרפו את ביתך וירצחו אותך, ואשתך תהיה שרמוטה בתל-אביב". מיד לאחר כן נורתה היריה מרבהו של המערער וגרמה למותו של המנוח.

ענו על השאלות הבאות:

- א. הנאשם הועמד לדין בעבירה של רצח בכוונה תחילה. הוא התגונן (בין היתר) בטענה שקונטר. הטענה נדחתה. דונו בטענת הקנטור שהעלה הנאשם: האם היה נכון לקבלה? לדחותה?
- ב. בוועדת קרמניצר נדונו הצעות שונות לניסוח טענת הקנטור להלן אחת מהן: "ההמתה בוצעה בעקבות התגרות קשה מצד הקרבן, אשר הביאה להפחתה ניכרת ומובנת במידת השליטה העצמית של הנאשם."
דונו בטענת הקנטור של תומא לאור הסעיף המוצע. האם תהיה החלטתכם שונה?

(הערה: לפי החוק הקיים העדר קנטור הוא אחד מרכיבי הכוונה תחילה, ולכן אם היה קנטור הנאשם לא יורשע ברצח. לפי ההצעה של וועדת קרמניצר לבחינת עבירות ההמתה קיומו של קנטור יהווה הגנה חלקית, ובמקרים שבהם היה קנטור הנאשם יורשע בהריגה. הבדל חשוב זה אינו נושא הדיון בשאלה זו.)

שאלה שנייה

עיריית נתניה החליטה לבנות מרינה. בחפירות שנעשו מתחת למים התגלו שרידים ארכיאולוגיים במרחק 500 מטר מהחוף ובעומק של 900 מטר. העבודה הופסקה, והוחלט לחפור ולהוציא את השרידים. העירייה התקשרה עם חברה קבלנית "מצולות ים" לשם ביצוע משימה זו. מנהל העבודה בחברה היה יונה, שלו ניסיון

של שנים רבות בביצוע עבודות מתחת למים. אמיתי ונינוה הם עובדי החברה, שניהם עובדים בעלי ניסיון מועט בעבודה זו, אך צוללנים חובבים במפרץ אילת. השניים יצאו בסירה עד אשר הגיעו למקום השרידים. הם היו מצוידים בחליפות של צוללנים, במסכות ובבלוני חמצן. נינוה ירד למים ואמיתי חיכה לו בסירה. לאחר זמן מה שב נינוה בידיים ריקות, והסביר כי לשם ביצוע המשימה יש צורך להעמיק יותר, והוא חושש שהציוד שלהם אינו מתאים, וכמו כן אין לו ניסיון בצלילה למעמקים כאלה. השניים שבו לחוף והתייעצו עם יונה. להתייעצות הצטרף יזהר, אף הוא צוללן וותיק, שעבר במקום במקרה, והוא הציע להביא ציוד אחר. יונה חקר ובדק מה העומק שבו מצויים השרידים הארכיאולוגיים, וכן חזר וקרא את ההגדרות וההוראות של הציוד שבידיו, והחליט שהציוד מתאים גם לצלילה בעומק המבוקש. על כן הוא שלח את אמיתי ונינוה לביצוע המשימה. הפעם נשאר נינוה בסירה ואמיתי צלל למעמקי הים. צלל ולא שב. לאחר חיפושים הועלתה גופתו. בחקירת המשטרה מתברר, כי הציוד שבו השתמשו מתאים לצלילה בעומק שאינו עולה על קילומטר. עוד התברר בחקירה כי לביצוע עבודות הדורשות שהות ממושכת מתחת למים נהוג להשתמש בציוד שונה, גם כאשר מדובר בעומק העולה על 750 מטר, אחרת יש סכנה לבריאות הצוללן. יונה עומד לדין בעבירה של הריגה לפי סעיף 298 לחוק העונשין, תשל"ז - 1977. הכינו חוות דעת לשופט היושב בדיון.

נספח לבחינה בעבירות המתה

חוק העונשין, תשל"ז - 1977
פרק י': פגיעות בגוף

סימן א': גרימת מוות

298. הריגה (א/212, 213)
הגורם במעשה או במחדל אסורים למותו של אדם, יאשם בהריגה, ודינו - מאסר עשרים שנה.

299. (בוטל) (תיקון: תשנ"ה)

300. רצח (א/214, 215)

- (א) העושה אחת מאלה יאשם ברצח ודינו - מאסר עולם ועונש זה בלבד:
- (1) גורם במזיד, במעשה או במחדל אסורים, למותו של אביו, אמו, סבו או סבתו;
 - (2) גורם כוונה תחילה למותו של אדם;
 - (3) גורם במזיד למותו של אדם תוך ביצוע עבירה או תוך הכנות לביצועה או כדי להקל על ביצועה;
 - (4) גורם למותו של אדם כשנעברה עבירה אחרת, כדי להבטיח לעצמו, או למי שהשתתף בביצוע אותה עבירה, בריחה או הימלטות מעונש.
- (ב) מי שהורשע ברצח לפי סעיף 2(ו) לחוק לעשיית דין בנאצים ועוזריהם, תש"י-1950, דינו - מיתה.

300א. עונש מופחת (תיקון: תשנ"ה)

על אף האמור בסעיף 300, ניתן להטיל עונש קל מהקבוע בו, אם נעברה העבירה באחד מאלה:
(א) במצב שבו, בשל הפרעה נפשית חמורה או בשל ליקוי בכושרו השכלי, הוגבלה יכולתו של הנאשם במידה ניכרת, אך לא עד כדי חוסר יכולת של ממש כאמור בסעיף 34 ח - (1) להבין את אשר הוא עושה או את הפסול שבמעשהו; או (2) להימנע מעשיית המעשה.
(ב) במצב שבו מעשהו של הנאשם חרג במידה מועטה, בנסיבות הענין, מתחום הסבירות הנדרשת לפי סעיף 34טז לשם תחולת הסייג של הגנה עצמית, צורך או כורח, לפי סעיפים 34, 34א, 34ב.
(ג) כשהנאשם היה נתון במצב של מצוקה נפשית קשה, עקב התעללות חמורה ומתמשכת בו או בבן משפחתו, בידי מי שהנאשם גרם למותו.

301. כוונה תחילה (א/216)

(א) לענין סעיף 300, יראו ממית אדם כמי שהמית בכוונה תחילה אם החליט להמיתו, והמיתו בדם קר, בלי שקדמה התגרות בתכוף למעשה, בנסיבות שבהן יכול לחשוב ולהבין את תוצאות מעשיו, ולאחר שהכין עצמו להמית אותו או שהכין מכשיר שבו המית אותו.
(ב) לענין ההחלטה וההכנה להמית, אין נפקא מינה אם החליט להמית את האדם או את מישהו, מסויים או בלתי מסויים, מבני משפחתו או מבני גזעו.
(ג) כדי להוכיח כוונה תחילה אין צורך להראות שהנאשם היה שרוי בהלך נפש מסויים במשך זמן פלוני או תוך תקופה פלונית שלפני ביצוע העבירה או שהמכשיר שבו בוצעה הוכן בזמן פלוני שלפני המעשה.

302. שידול או סיוע להתאבדות (א/225) (תשכ"ו)

המביא אדם לידי התאבדות, בשידול או בעצה, או מסייע אדם להתאבד, דינו - מאסר עשרים שנה.

303. המתת תינוק (א/226 (1), (2) (1939, תשכ"ו) (תיקון: תשל"ח)

(א) אשה שגרמה במזיד, במעשה או במחדל, למות ולדה שלא מלאו לו שנים-עשר חדשים, ובשעת המעשה או המחלל היתה במצב של ערעור שיקול הדעת, משום שעדיין לא החלימה לגמרי מתוצאות הלידה או מום תוצאות ההנקה לאחר הלידה, הרי על אף היות העבירה לפי הנסיבות בגדר רצח או הריגה, דינה - מאסר חמש שנים.
(ב) האמור בסעיף זה אינו בא לגרוע מסמכות בית-המשפט להרשיע את מי שהואשם ברצח של ילד שלא מלאו לו שנים-עשר חדשים בעבירה של הריגה או של העלמת לידה, או לקבוע שאינו נושא באחריות פלילית מחמת אי-שפיותו או ליקוי בכשרו השכלי לפי סעיף 19.

304. גרימת מוות ברשלנות (תיקון: תשנ"ה)

הגורם ברשלנות למותו של אדם, דינו - מאסר שלוש שנים.

305. נסיון לרצח (א/222) (תשכ"ו)

העושה אחת מאלה, דינו - מאסר עשרים שנים:

- (1) מנסה שלא כדין לגרום למותו של אדם;
 - (2) עושה שלא כדין מעשה, או נמנע שלא כדין מעשות מעשה שמחובתו לעשותו, בכוונה לגרום למותו של אדם, והמעשה או המחלל עלולים מטבעם לסכן חיי אדם.
306. (בוטל) (תיקון: תש"ם)

307. איום בכתב לרצוח (א/224)

הגורם, במישרין או בעקיפין, שאדם פלוני יקבל כתב איום ברצח, והגורם יודע תכנו של הכתב, דינו - מאסר שבע שנים.

308. אדם - מאימתי (א/220)

משעה שיצא הולד כולו חי מבטן אמו הריהו נחשב אדם לענין סימן זה, בין שנשם ובין שלא נשם, בין שיש לו מחזור דם ובין שאין לו, בין שנכרת חבל טבורו ובין שלא נכרת.

309. גרימת מוות - מהי (א/219)

בכל אחד מן המקרים המנויים להלן יראו אדם כאילו גרם למותו של אדם אחר, אף אם מעשהו או מחדלו לא היו הגורם התכוף ולא היו הגורם היחיד למותו של האחר:

(1) הסב נזק גופני המצריך טיפול רפואי או כירורגי והטיפול גרם למותו של ניזוק, ואין נפקא מינה אם הטיפול היה מוטעה ובלבד שנעשה בתום לב ובידיעה ובמיומנות רגילות, שאם לא נעשה כן - לא יראו את מסב הנזק כמי שגרם למותו של הניזוק; (2) גרם חבלת גוף שלא היתה מביאה למות הנחבל אילו נזקק לטיפול רפואי או כירורגי נכון או אילו נהג זהירות מספקת באורח חייו; (3) באלימות או באיום הביא אדם לעשיית מעשה שגרם למותו, כשהמעשה נראה לנפגע כדרך טבעית בנסיבות המקרה להימלט מן האלימות או מן האיומים; (4) במעשהו או במחדלו החיש את מותו של אדם הסובל ממחלה או מפגיעה שהיו גורמות למותו גם אילו לא מעשהו או מחדלו זה; (5) מעשהו או מחדלו לא היה גורם מוות, אילו לא נצטרף עמו מעשה או מחדל של האדם שנהרג או של אדם אחר.

310. (בוטל) (תיקון: תשנ"ה)

311. העלמת לידה (א/227) (תשכ"ו)

המשתדל להעלים דבר לידתו של וולד, בסלקו בחשאי את גוויית הוולד, בין שמת לפני הלידה או בשעת הלידה ובין לאחריה, דינו - מאסר שנה.

פרק ד': העבירה הפלילית והאחריות לה (תיקון: תשנ"ד)

סימן א': היסוד העובדתי שבעבירה (תיקון: תשנ"ד)

18. מבנה היסוד העובדתי (תיקון: תשנ"ד)

(א) "פרט", לענין עבירה - המעשה בהתאם להגדרתה, וכן נסיבה או תוצאה שנגרמה על ידי המעשה, מקום שהן נמנות עם הגדרת אותה עבירה.

(ב) "מעשה" - לרבות מחדל, אם לא נאמר אחרת.

(ג) "מחדל" - הימנעות מעשייה שהיא חובה לפי כל דין או חוזה.

סימן ב': היסוד הנפשי שבעבירה (תיקון: תשנ"ד)

19. דרישת מחשבה פלילית (תיקון: תשנ"ד)

אדם מבצע עבירה רק אם עשאה במחשבה פלילית, זולת אם -

(1) נקבע בהגדרת העבירה כי רשלנות היא היסוד הנפשי הדרוש לשם התהוותה; או (2) העבירה היא מסוג העבירות של אחריות קפידה.

20. מחשבה פלילית (תיקון: תשנ"ד)
- (א) מחשבה פלילית - מודעות לטיב המעשה, לקיום הנסיבות ולאפשרות הגרימה לתוצאות המעשה, הנמנים עם פרטי העבירה, ולענין התוצאות גם אחת מאלה:
- (1) כוונה - במטרה לגרום לאותן תוצאות;
- (2) פזיזות שבאחת מאלה;
- (א) אדישות - בשוויון נפש לאפשרות גרימת התוצאות האמורות;
- (ב) קלות דעת - בנטילת סיכון בלתי סביר לאפשרות גרימת התוצאות האמורות, מתוך תקווה להצליח למנען.
- (ב) לענין כוונה, ראייה מראש את התרחשות התוצאות, כאפשרות קרובה לוודאי, כמוה כמטרה לגרמן.
- (ג) לענין סעיף זה -
- (1) רואים אדם שחשד בדבר טיב ההתנהגות או בדבר אפשרות קיום הנסיבות כמי שהיה מודע להם, אם נמנע מלבררם;
- (2) אין נפקה מינה אם נעשה המעשה באדם אחר או בנכס אחר, מזה שלגביו אמור היה המעשה להיעשות.

21. (א) רשלנות - אי מודעות לטיב המעשה, לקיום הנסיבות או לאפשרות הגרימה לתוצאות המעשה, הנמנים עם פרטי העבירה, כשאדם מן היישוב יכול היה, בנסיבות הענין, להיות מודע לאותו פרט, ובלבד -

- (1) שלענין הפרטים הנותרים היתה לפחות רשלנות כאמור;
- (2) שאפשרות גרימת התוצאות לא היתה בגדר הסיכון הסביר.
- (ב) רשלנות יכול שתקבע כיסוד נפשי מספיק רק לעבירה שאיננה מסוג פשע.

פרק ו' : הוראות להתאמת דיני העונשין

90א. בכל מקום בחיקוק שנחקק לפני תחילתו של חוק העונשין (תיקון מס' 39) (חלק מקדמי וחלק כללי), תשנ"ד-1994 (בפרק זה - חוק העונשין תיקון מס' 39), ושבו היסוד הנפשי שבעבירה בא לידי ביטוי במונח -

- (1) "זדון" או "מזיד" - יהיה היסוד הנפשי הדרוש להתהוות העבירה - מודעות כאמור בסעיף 20(א) רישה, ולענין תוצאת המעשה הנמנית עם פרטי העבירה - גם פזיזות;
- (2) "בכוונה" - מקום שהמונח אינו מתייחס לתוצאת המעשה הנמנית עם פרטי העבירה, יתפרש המונח כמניע שמתוכו נעשה המעשה או כמטרה להשיג יעד כפי שנקבע בעבירה, לפי ההקשר;
- (3) "ביודעין" או מונח בעל משמעות דומה - יתפרש המונח כמחשבה פלילית כאמור בסעיף 20(א);
- (4) "יש לו יסוד להניח" או ביטוי בעל משמעות דומה - יתפרש הביטוי כאדם שחשד, כאמור בסעיף 20(ג)(1);
- (5) "התרשלות" - יתפרש המונח כרשלנות כאמור בסעיף 21.

90ב. בכל מקום בחיקוק שנחקק לפני תחילתו של חוק העונשין תיקון מס' 39, ושבו היסוד הנפשי הנדרש להתהוות העבירה הוא רשלנות, ולאיתה עבירה נקבע עונש מאסר העולה על שלוש שנים - יהיה העונש בשל אותה עבירה, מאסר שלוש שנים.

